

Sygn. akt II UK 679/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 lutego 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Bogusław Cudowski
SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z wniosku J. W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P.
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 7 lutego 2018 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w P.
z dnia 21 czerwca 2016 r., sygn. akt III AUa .../15,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w P. do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w P. wyrokiem z 21 czerwca 2016 r. oddalił apelację wnioskodawcy J. W. od wyroku Sądu Okręgowego w K. z 7 lipca 2015 r., który oddalił jego odwołanie od decyzji pozwanego z 5 maja 2015 r., odmawiającej mu

prawa do emerytury, albowiem nie wykazał 25-letniego stażu emerytalnego. Wnioskodawca (ur. 27 kwietnia 1955 r.) w grudniu 1992 r. złożył wniosek o emeryturę z tytułu opieki nad dzieckiem wymagającym stałej opieki. Pozwany decyzją z 20 stycznia 1993 r. odmówił mu prawa do tej emerytury. W sprawie ustalono, że Prezes ZUS przyznał wnioskodawcy od 1 marca 1993 r. prawo do wcześniejszej emerytury w drodze wyjątku na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki. W październiku 1998 r. wnioskodawca podjął zatrudnienie. Decyzją z 11 grudnia 2000 r. pozwany odmówił mu prawa do dalszej emerytury przyznanej w drodze wyjątku w związku z uzyskaniem przychodu. W grudniu 2001 r. wnioskodawca złożył wniosek o wcześniejszą emeryturę. Pozwany decyzją z 30 kwietnia 2001 r. odmówił mu prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu opieki nad dzieckiem wymagającym stałej opieki wobec braku na koniec 1998 r. 25-letniego okresu ubezpieczenia. Odwołanie i apelacja wnioskodawcy zostały oddalone. 31 marca 2015 r. odwołujący złożył wniosek o przyznanie emerytury w obniżonym wieku. Pozwany na 1 stycznia 1999 r. uznał 21 lat, 10 miesięcy i 1 dzień okresów składkowych i nieskładkowych wraz z uzupełniającymi, w tym 15 lat, 4 miesiące i 7 dni pracy w szczególnych warunkach. Pozwany decyzją z 5 maja 2015 r. odmówił świadczenia. Spór dotyczył 25 lat stażu emerytalnego (art. 27 ust. 1 pkt 2 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS). Sąd Okręgowy oddalił odwołanie. Stwierdził brak podstaw do uzupełnienia okresu wymaganego do emerytury o okres pobierania emerytury przyznanej w drodze wyjątku na podstawie rozporządzenia z 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki.

W apelacji wnioskodawca żądał zaliczenia okresu opieki nad niepełnosprawnym synem w latach 1993-2000.

Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu oddalenia apelacji stwierdził, iż w spornym okresie wnioskodawca miał emeryturę przyznaną w drodze wyjątku (art. 65 ustawy z 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników w związku z przepisami rozporządzenia z 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi

stałej opieki). Okres pobierania emerytury nie jest okresem składającym się na staż emerytalny. Okres w którym była wypłacana emerytura nie jest okresem nieskładkowym, także w przypadku gdy emeryt lub rencista opiekował się dzieckiem lub innym członkiem rodziny wymagającym opieki (wyrok Sądu Najwyższego z 23 sierpnia 2005 r., I UK 347/04).

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie: 1) art. 227 k.p.c. poprzez nieustalenie okoliczności faktycznych mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, dotyczących syna skarżącego, nad którym sprawował opiekę w okresie spornym, w tym wieku dziecka w okresie, w którym skarżący sprawował nad nim opiekę, jego stanu fizycznego, psychicznego lub psychofizycznego w tym okresie oraz ewentualnego uprawnienia do zasiłku pielęgnacyjnego; 2) § 2 rozporządzenia z 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki w związku z § 1 tego rozporządzenia poprzez przyjęcie, że świadczenie pobierane przez skarżącego w okresie sprawowania opieki nad dzieckiem w okresie od 1993 r. do 2000 r. stanowiło emeryturę; 3) art. 7 ust. 5 ustawy o emeryturach i rentach z FUS z 17 grudnia 1998 r., zarówno przez wadliwą wykładnię, jak i niezastosowanie wskutek nieustalenia okoliczności faktycznych, mających istotne znaczenie dla jej rozstrzygnięcia, zgodnie z zarzutem z pkt a, a w konsekwencji przyjęcie, że okres sprawowania przez skarżącego opieki nad dzieckiem nie stanowił okresu nieskładkowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi uzasadniają uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Należy zgodzić się z wykładnią, że w art. 7 pkt 5 ustawy emerytalnej chodzi o okres niewykonywania pracy przed emeryturą. Opieka nad dzieckiem w czasie emerytury nie stanowi okresu nieskładkowego zwiększającego tą emeryturę lub składającego się na ustalenie prawa do „kolejnej” emerytury.

Jednak ta sama sytuacja faktyczna może spełniać normy różnych regulacji prawnych. Przykładowo ustawą z 5 marca 2015 r. o zmianie ustawy o emeryturach

i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, która dodała do art. 174 ust. 2a, umożliwiono osobom, którym ustawa przyznaje prawo do obliczenia kapitału początkowego, zaliczanie przebytych przed rokiem 1999 okresów opieki nad dzieckiem jako okresów składkowych w wysokości po 1,3% podstawy jej wymiaru.

Sąd Apelacyjny przyjął, że zasada z art. 7 pkt 5 ustawy emerytalnej rozstrzyga sprawę, gdyż skarżący miał prawo do wcześniejszej emerytury z tytułu opieki nad dzieckiem, dlatego ten sam okres ujmowany jako opieka na dzieckiem nie może być już uznany na podstawie tego przepisu jako okres nieskładkowy do stażu emerytalnego wymaganego do emerytury za pracę w szczególnych warunkach. Sąd Apelacyjny zasadniczo podzielił argumentację Sądu Najwyższego z wyroku z 23 sierpnia 2015 r., I UK 347/04, z tezą, że okres sprawowania opieki nad dzieckiem do lat 4, przypadający w czasie korzystania z prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, nie jest okresem nieskładkowym w rozumieniu art. 7 pkt 5 ustawy emerytalnej.

Skarżący nie bez racji zarzuca, że jego sytuacja jest inna niż objęta wskazanym wyrokiem Sądu Najwyższego.

W okresie opieki nad dzieckiem nie miał prawa do emerytury.

Skarżący zasadnie zarzuca, że nie miał prawa do wcześniejszej emerytury. Za emeryturę (w tym wcześniejszą) mogą być uznane świadczenia określone w ustawie.

Ponadto zarzuca, że nie spełniał również warunków do przyznania mu świadczenia nawet w drodze wyjątku.

Należy zauważyć, że emerytura przyznawana na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z 15 maja 1989 r. z tytułu opieki nad dzieckiem była szczególnym świadczeniem. Przede wszystkim dlatego, że ubezpieczony zaprzestawał zatrudnienia i wykonywał konieczną opiekę na dzieckiem. Warunkiem jednak podstawowym tej emerytury była niemożność kontynuowania zatrudnienia z powodu stanu zdrowia dziecka, wymagającego - bez względu na wiek - stałej opieki oraz pielęgnacji lub pomocy w czynnościach samoobsługowych.

Emerytura była więc silnie uwarunkowana określoną potrzebą opieki nad dzieckiem, która wymagała od rodzica niewątpliwie starań i wysiłku. Ubezpieczony choć nie musiał posiadać wieku emerytalnego, to nie był zwolniony z warunku stażu

emerytalnego dla pracowników. Warunkiem dla ojca był staż 25-letni (§ 2 rozporządzenia z 15 maja 1989 r. w związku z art. 26 ustawy z 14 grudnia 1982 r. o zep). Emerytura nie była też świadczeniem niezmiennym (stałym), bo sytuacja mogła ulec zmianie, choćby dlatego, że ubezpieczony mógł powrócić do zatrudnienia i utracić świadczenie. Innymi słowy emerytura ta różniła się od zwykłej emerytury, która nie miała takich uwarunkowań.

Czym innym jest świadczenie przyznawane w drodze wyjątku. Ustawa z 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników w art. 65 nie określiła tego świadczenia jako emerytury, lecz jako „świadczenie” przyznawane w drodze wyjątku przez Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (podobnie w art. 85 obecnej ustawy emerytalnej). Warunkiem tego wyjątkowego świadczenia było nie tylko niespełnienie warunków wymaganych w ustawie do uzyskania emerytury, lecz także całkowita niezdolność do pracy uniemożliwiająca podjęcie zatrudnienia (art. 65).

Uzasadnia to stwierdzenie, że okres sprawowania opieki na dzieckiem nie jest wyłączony jako okres nieskładkowy w przypadku ojca, który zaprzestał pracy ze względu na konieczność opieki nad dzieckiem, otrzymał szczególne świadczenie w drodze wyjątku, niebędące szczególną emeryturą z tytułu opieki na dzieckiem (jako że nie spełniał warunków do tej emerytury) i powrócił do zatrudnienia. Jednocześnie ma okres pracy 15 lat w szczególnych warunkach, uprawniający do wcześniejszej emerytury za taką pracę. Nie spełnia jednak warunku stażu ogólnego 25 lat na dzień 1 stycznia 1999 r., który zapewne uzyskałby, gdyby nie opieka nad dzieckiem w latach 1993-1998.

W takiej sytuacji okres opieki nad dzieckiem może być kwalifikowany jako okres nieskładkowy, jednak pod warunkiem spełnienia przesłanek z art. 7 pkt 5, co nie było w sprawie badane.

Skarżący twierdzi, że ma wystarczający okres nieskładkowy z art. 7 pkt 5 ustawy emerytalnej, przy czym nie jest precyzyjny, bowiem nie jest jasne czy z pkt 5 lit. a, czy z pkt 5 lit. b, czy z obu. Wszak występują tu ograniczenia czasowe i przyczynowe (chodzi o okres niewykonywania pracy). W końcowej części uzasadnienia skargi podaje się, że stan faktyczny odpowiada dyspozycji z „art. 7 ust. 5 pkt b”. Wówczas jest to dodatkowo okres w granicach do 3 lat, co może nie

składać się na wymagane 25 lat stażu emerytalnego (wobec uznanych 21 lat, 10 miesięcy i 1 dnia). Całościowa ocena należy jednak do Sądu powszechnego, dlatego dla ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy należałoby wyjaśnić zarzut skarżącego zawarty w jego odpowiedzi na odpowiedź pozwanego na odwołanie, w którym zarzuca niezaliczenie okresów zasiłków dla bezrobotnych (pismo skarżącego z 19 czerwca 2015 r.).

Przepis art. 7 pkt 5 lit. b ustawy uzależnia uznanie okresu niewykonywania pracy z powodu opieki nad dzieckiem za okres nieskładkowy od „przysługiwania” zasiłku pielęgnacyjnego. Sąd Najwyższy przyjmuje (postanowienie z 4 marca 2005 r., II UK 195/04, wyroki z 11 lipca 2006 r., I UK 354/05, z dnia 4 lipca 2007 r., II UK 292/06), że warunkiem zaliczenia jest spełnienie przesłanek prawa do zasiłku pielęgnacyjnego, nawet wówczas, gdy uprawniony nie pobierał tego świadczenia. W skardze twierdzi się, że w spornym okresie przysługiwał zasiłek pielęgnacyjny.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.).